

ממשיחה להדחה – עיון בפרקי ראשית מלכות שאול

א. מבוא

בבלי יומא כ"ב, ב: אמר רב הונא: כמה לא חלי ולא מרגיש גברא דמריה סייעיה; שאול באחת ועלתה לו, דוד בשתים ולא עלתה לו...¹ "בן שנה שאול במלכו" (שמי"א י"ג, א) – אמר רב הונא: כבן שנה, שלא טעם טעם חטא. מתקיף לה רב נחמן בר יצחק: ואימא כבן שנה שמלוכלך בטיט ובצואה? אחויאו ליה לרב נחמן סיוטא בחלמיה. אמר: נעניתי לכם עצמות שאול בן קיש. הדר חזא סיוטא בחלמיה. אמר: נעניתי לכם עצמות שאול בן קיש מלך ישראל.

מדרש תהלים (בובר) נ"ח, א: זה שאמר שלמה "הפקפך דרך איש וזר" (משלי כ"א, ח), הפכפכן הן הרשעים שאינן עומדין בדיבורן, אומרים דבר ומבטלין, כך היה שאול הפכפך...

ב. מאתונות למלוכה – סיפור משיחת שאול (ט', א – י', טז)

1. מה פשר הדיאלוג הארוך בין שאול לנערו (ט', ה-ח)?
היונתן יעקבס, "סיפור משיחת שאול למלך (שמי"א ט"ו-י)", מגדים ל"ח (תשס"ג), עמ' 61: הנער המלווה את שאול הוא נער יוצא דופן ביחס למקובל בסיפור המקראי. הנערים המשרתים במקרא, הם בדרך כלל נערים צייתנים, העושים את רצון אדוניהם ללא ערעור או ויכוח. לעומת זאת נערו של שאול הוא נער עקשן וזכחן... נשאלת אפוא השאלה: מה תפקידו של הנער, ומה תפקידו הספרותי של הוויכוח בינו לבין שאול?

2. מה פשר התשובה הארוכה של הנשים לשאלת שאול (ט', יא-יג)?
בבלי ברכות מ"ח ע"ב: וכל כך למה? (1) לפי שהנשים דברניות הן. (2) ושמואל אמר: כדי להסתכל ביפיו של שאול, דכתיב: (שמי"א ט"ב) "משקמו ומעלה גבה מכל העם". (3) ורבי יוחנן אמר: לפי שאין מלכות נוגעת בחברתה אפילו כמלא נימא.²

3. מה מטרת האותות שניתנו לשאול?

מספר האנשים	האות הראשון	האות השני	האות השלישי
שני אנשים	(ב) בלקתך היום מעמדי ומצאת שני אנשים	(ג) וחלפת משם והלאה ובאת עד אלון תבור ומצאת שם שלשה אנשים	(ה) יהי כבאך שם העיר ופגעת חבל גביאים...
עם קברת חל בגבול בגימון בצלח	עלם אל האלקים בית אל...	(ח) אחר כן תבוא גבעת האלקים אשר שם נצבי פלשתים... ירדים מהבמה...	
ואמרו אליך נמצאו האתנות אשר הלכת לבקש והנה נטש אביך את דברי האתנות ונדאג לךם לאמר מה אעשה לבני:	(ד) ושאלו לך לשלום ונתנו לך שתי לחם ולקחת מנדם:	(ו) וצלחה עליך רוח ה' והתנבית עמם ונהפכת לאיש אחר:	

4. מה פשר הערת שמואל "אשר שם נצבי פלשתים" (י', ה)?
משה גרסיאל, בתוך: שי אברמסקי ומי גרסיאל (עורכים), שמואל א' (עולם התנ"ך), ת"א 1985, עמ' 103: יש לתמוה, מה טעם ראה שמואל צורך להזכיר לשאול מידע זה בדבר נוכחות השליט הפלשתי בגבעת האלוהים, שהרי שאול ידע בודאי על נוכחותו של השליט הפלשתי בסמיכות מקום לביתו. לפיכך נראה, שגם עניין זה הוא רמז לתכניות, שהתגבשו בשיחת הסתר שבין שמואל לשאול ועניין – המרידה בפלשתים.

5. מה פשר צווי שמואל לשאול (י', ז-ח)?
פרנק פולק, הרובד העיקרי בפרקים א'-ט"ו של ספר שמואל א' (עבודת דוקטור), האוניברסיטה העברית תשמ"ד, עמ' 190-191:
השינוי המעשי המקובל בהשראת שאול ברוח ה', מה טיבו? ... והינה, אפשרות נוספת היא שתיאור ההשראה ברוח ה' מכוון למוטיב הידוע שרוח ה' 'אוחזת' את הגבור וידחפת אותו למעשה גבורה יוצא מן הכלל, כפי שמצינו בסיפור ובפרשת מלחמת שאול בבני עמון (יא 6-7). ושמה למעשה גבורה מעין זה מכוון גם המעמד שלפניו.

שבתאי בן יו"ט אבן-בודד (א"ב אהרליך), מקרא בפשוטו ב', ניו-יורק 1969 (תרגום-ת"רס"א), עמ' 124: לכו ונלכה הגלגל. מכאן משמע ששמואל הלך עם שאול והעם יחד הגלגל. וכן משמע ממה שנאמר אחריו וימליכו שם את שאול לפני ה' בגלגל, כי אין לומר שהם המליכו את שאול ואין שמואל עמהם בגלגל. ועל כרחו נאמר שמי שאמר הכתוב הזה לא שם בפי שמואל את הדברים שדבר אל שאול לאמר וירדת לפני הגלגל והנה אנכי יורד אליך להעלות עולות לזבח זבחי שלמים שבעת ימים תוחל עד באי אליך (למעלה י' ח'), מפני שאי אפשר שכוון שמואל לרדת לשאול הגלגל במלחמת מכמש (למטה י"ג ד') כשיש לשאול שמה ירידה אחרת לפניו.

הזיקה בין צו שמואל לשאול לרדת לגלגל, לירידה לגלגל במלחמת מכמש (י"ג):

צו שמואל לשאול (י', ח)	מפגש שאול ושמואל בגלגל (י"ג, ד-ז)
וירדת לפני הגלגל	(ד) ... ויצעקו העם אחרי שאול הגלגל:

¹ תרגום: אמר רב הונא: כמה סמוך ומובטח ואינו צריך לדאוג האדם שח' בעורו. שהרי שאול על עברה אחת נענש ונדחה מהמלוכה, ודוד חטא בשתי עברות ולא נדחה.
² מדרש שמואל (בובר) י"ג, ח: "וכל האורך הזה למה, מלמד שלא הגיעה אותה שעה שאמר הקב"ה לשמואל "קצת מחור אשלת אליך איש" (שמואל א ט"ו, טז).

(ט) ויאמר שאול הגשו אלי העלה והשקמים ויעל העלה: (ו) ויהי ככלתו להעלות עלות לזבח זבחי שלמים	(ט) ויאמר שאול הגשו אלי העלה והשקמים ויעל העלה: (ו) ויהי ככלתו להעלות עלות לזבח זבחי שלמים
שבעת ימים תוחל עד בואי אליך	(ח) ויחל שבעת ימים למועד אשר שמואל ולא בא שמואל הגלגל ויפץ העם מעליו:
והודעתי לך את אשר תעשה:	(יג-יד) ויאמר שמואל אל שאול נסבלת לא שמרת את מצות ה' אליך אשר צוה כי עתה הכין ה' את ממלכתך אל ישׂראל עד עולם: ועתה ממלכתך לא תקום בקש ה' לו איש כלבבו ויצוהו ה' לנגיד על עמו כי לא שמרת את אשר צוה ה':

6. מה פשר החזרה על האות השלישי?

התגשמות	תחזית	האות
(ט) ויהי כהמנתו שכמו ללכת מעם שמואל ויהפך לו אלקים לב אחר ויבאו כל האותות האלה ביום ההוא:	(ב) בלכתך היום מעמדי ומצאת שני אנשים... ואמרו אליך נמצאו האתנות... (ג) ותלפת משם והקאה ובאת עד אלון תבור ומצואך שם שלשה אנשים... ושאלו לך לשלום ונתנו לך שתי לחם ולקחת מידם:	האות הראשון
(י) ויבאו שם הגבעות והנה חבל נבאים לקראתו ותצלח עליו רוח אלקים ויתנבא בתוכם: (יא) ויהי כל יודעו מאתמול שלשום ויראו והנה עם נבאים נבא ויאמר העם איש אל רעהו מה זה היה לבן קיש הגם שאול בנבאים: (יב) וינעו איש משם ויאמר ומי אביהם... (יג) ויכל מהתנבות ויבא הבמה:	(ה) אחר כן תבוא גבעת האלקים אשר שם נצבי פלשתים ויהי כבאך שם העיר ופגעת חבל נבאים ירדים מהבמה ולפניהם נבל ותף ותליל וכנור והמה מתנבאים: (ו) וצלקה עליך רוח ה' והתנבית עמם ונהפכת לאיש אחר:	האות השני
(יד) ויאמר דוד שאול אליו ואל נערן אן הלכתם ויאמר לבקש את האתנות ונראה כי אין ונבוא אל שמואל: (טו) ויאמר דוד שאול הגידה נא לי מה אמר לך שמואל: (טז) ויאמר שאול אל דודו הגיד הגיד לנו כי נמצאו האתנות ואת דבר המלוכה לא הגיד לו אשר אמר שמואל:	(ז) והנה פי תבאנה תבאנה האתנות האלה לך עשה לך אשר תמצא נדך כי האלקים עמך: (ח) ונרדת לפני הגלגל והנה אנכי ירד אליך להעלות עלות לזבח זבחי שלמים שבעת ימים תוחל עד בואי אליך והודעתי לך את אשר תעשה:	האות השלישי
		אותות אחרות

7. מה המשמעות של סיפור מנגש שאול עם דודו (י', יד-טז)?

ר' יוסף כספי לשמואל-א י, טז: אשר אמר שמואל – הטעם: ואת דבר המלוכה, אשר אמר שמואל, לא הגיד לו. בבלי מגילה י"ג, ב: ובשכר צניעות שהיה בו בשאול - זכה ויצאת ממנו אסתר... ומה צניעות היתה בשאול - דכתיב (שמואל-א י, טז) 'וְאֵת דָּבַר הַמְּלוּכָה לֹא הִגִּיד לוֹ אֲשֶׁר אָמַר שְׂמוּאֵל'...

8. גורל ומחבוא – ההמלכה הפומבית הראשונה של שאול (י', יז-כז)

1. מדוע נחכא שאול אל הכלים?

אברהם קריב, "מלכות לשעה ומלכות לדורות", **שבעת עמודי התני"ך**, תל-אביב תש"א, עמ' 89: כיצד יוסבר מעשהו המדהים של שאול שבשעה הגדולה לעם ולו, כאשר הוכרז שהוא המלך הנבחר, נמצא שהוא מתחבא? אילו קראנו דבר זה בספר מן הספרים, ולא בספר הספרים, לא היה משמעו אלא כך: מורד תקף את שאול למראה העם הרב, שהוא נקרא למלך עליו. אך התני"ך לא שובץ סתם אפיוודה "פיקנטית", לא מעלה ולא מורידה, בסיפור כבד-ההכרעות על ראשית המלוכה בישראל. דבר גדול מסופר פה על שאול... בשעה שנפגש שאול עם הגדולה פנים אל פנים, ברח מפניה, ... ולהיכן ברח? למחבוא שאין צנוע ממנו – אל בין הכלים, לאמור: לו אישאר פשוט-עם כשהייתי!

אוריאל סימון, "יונתן בן שאול – מופת של אומץ-לב צבאי ומוסרי", **בקש שלום ורדפהו**, ת"א 2002, עמ' 117: שאול, אשר לפי עדות המספר "אין איש מבני ישראל טוב ממנו" (ט', 2), לא ביקש לממש בזירה הציבורית את כישוריו הבולטים, אלא מצא את המלוכה בבקשו את האתנות; לבו לא מלאו להיות נוכח בשעת הטלת הנורלות והוא העדיף להיחבא אל הכלים. התנהגותו זו אמורה להיות ערובה לכך שהשררה לא תסחרר את ראשו ושבמלכו לא ירום לבבו מעל אחיו.

2. מדוע מסתיימת ההמלכה הפומבית הראשונה בכשלון?

שאול זלבסקי, "הזלוזל של בני בליעל בשאול ותגובתו", **בית מקרא** 36 ד (קכ"ז, תשנ"א), עמ' 306-307: [ש]בכינוס העם במצפה, כלל לא נזכר בואו של שאול לכנס. ... נמצא שבזימון העם נכלל שאול במונח "העם" ואילו בשילוח העם הביתה לאחר הכרתו, שאול אינו כלול במונח "כל העם" (פס' כה), שכן פסוק כו מייחד לו שיבה נפרדת. כלומר, בין בואו לכינוס לבין שובו הביתה חל שינוי במעמדו של שאול. הוא הגיע לכנס לאחד [צ"ל 'כאחד', י"פ] העם אבל שב כבחירו של ה' וכמלכו של העם. על-ידי הציון המיוחד של שיבת שאול הביתה, מגלה המספר רגישות מיוחדת לגבי המצב החדש. שמואל אינו שולח את שאול, כפי שנהג לגבי כל העם, אלא הכתוב מצייץ "וגם שאול הלך לביתו" שהרי הוא כבר עומד ברשות עצמו ואינו תלוי באחרים.

משה גרסיאל, **ראשית המלוכה בישראל א'**, רעננה תשס"ח 2008, עמ' 241: מפניע הדבר שעם סיום העצרת משלח שמואל את כל העם איש לביתו (פסוק 25), כאילו מעשה המלכת המלך הוא תאורטי בלבד, ולא יצר שינוי דרמטי במבנה המשטר. כך משתמע גם בהמשך: "וגם שאול הלך לביתו גבעתה" (פסוק 26)...

יהודה קיל, **ספר שמואל א'** (דעת מקרא), ירושלים תשמ"א, עמ' 111: אבל לא כולם הצטרפו לתרועה יחי המלך. בני בליעל, שלא התרשמו מחזונו החיצוני, בוהו, ורק יחידי סגולה יחיל אשר-נגע אלהים בלבם (יא כז) לוו אותו לביתו. ומסתבר שהחלוקים שבדעת הקהל עוררו בלבו

של שאול גמגומים, והוא מחל על כבודו וכאילו גם נתן על המלוכה, ולא עשה דבר ללכוד המלוכה (יד מז), וחזר לשדוהו ולבקרן.

בבלי יומא כ"ב, ב: אמר רב יהודה אמר רב: מפני מה נענש שאול - מפני שמחל על כבודו, שנאמר (שמואל א-י, כז) "וַיִּבְגְּי בְלִיעֵל אֶמְרוּ מַה יִּשְׁעֶנּוּ זֶה וַיִּבְזְזוּ וְלֹא הֵבִיאוּ לוֹ מִנְחָה וַיְהִי כְמִפְרִישֵׁי, וְכַתִּיב (שמואל א-י"א, א) "וַיַּעַל נָחֵשׁ הָעַמּוֹנִי וַיִּתֵּן עַל יָבֵשׁ גִּלְעָד" וגו'.

ד. מאיכר למלך – נצחון שאול על בני עמון וחידוש המלוכה (י"א-י"ב)

1. מה פשר המרת האויב הפלשתי באויב העמוני?

אברהם בירם, "עליית שאול למלוכה ומשבר המלוכה", עז לדוד, ירושלים תשכ"ד, עמ' 219: פסוק טו, טז, המייעד את שאול "לנגיד על עמי ישראל, והושיע את עמי מיד פלשתים", ומציין בצורה נכונה את התפקיד היחיד והמיוחד שרק הוא יכול להיות לעיני מי שנועד למלוכה. האם לא מוזר הדבר שפעולתו הראשונה של מיועד זה היא המלחמה בבני עמון?

דון יצחק אברבנאל, פירוש על נביאים ראשונים, ירושלים תשט"ו, עמ' רכ"ד: האמנם [צ"ל יואמנם? י"פ] לפי שאנשי בליעל אמרו "מה יושיענו זה, ויבזוהו ולא הביאו לו מנחה", והיה לבב ישראל בלתי מסכים לענינו, רצה האל יתברך להביא ענין נחש העמוני שבא על אנשי יבש גלעד, באופן ששאול עם היותו משבט צעיר וממשפחה שפלה יעשה תשועה בישראל, ואז כל העם יודו בהמלכתו...

2. המפנה שחל בדמותו של שאול, מאיכר למלך

דון יצחק אברבנאל, פירוש על נביאים ראשונים, ירושלים תשט"ו, עמ' רכ"ה: והנה אמר "ואחרי שמואלי לפי שלא יבזו נאמרו ולכך צרף עמו שמואל..."

מבנה יחידת הסיפורים "ממשיחה להדחה"³

א	שמואל מושח את שאול למלך (י' א-ו)
ב	צו שמואל לשאול על הירידה לגלגל (י' ז-ח)
ג	נאום ביקורת של שמואל כנגד המלוכה במצפה (י' יז-י"ט)
ד	שמואל ממליך את שאול במצפה (י' י"ט-כ)
ה	בני הבליעל מבזים את מלוכה ושאול מחריש (י" כז)
ו	נחש עונה למלחמה בבניש גלעד (י"א א-ב)
ז	אמשי וביש גסני מבקשים הנחש שיהיה של שבעה ימים עד שיצא אביו (י"א ג)
ח	המכאבים באים אל נפת שאול: בכל (י"א ד)
ט	שאול וחלז לעזרת יבש גלעד (י"א ה-ו)
י	המלכות באים את יבש גלעד: שמחה (י"א ז)
יא	אמשי יביש גלעד מתחזקים לנחש שיעבור זמן יצאו אליו (י"א ח)
יב	נחש מוכס וביש גלעד מלכת (י"א ט)
יג	העם מבקש להמית את בני הבליעל ושאול מסרב (י"א יב-יג)
יד	שמואל מחדש את המלוכה בגלגל (י"א יד-טו)
טו	נאום ביקורת של שמואל כנגד המלוכה בגלגל (י"א טו-טז)
טז	ביצוע (כושל) של צו הירידה לגלגל (י"א יז)
א	שמואל מדיח את שאול מן המלוכה (י"א יז-י"ח)

3. מדוע יש צורך בהמלכה פוסבית שניה?

רש"י על י"א, יד:

ונחדש שם המלוכה - לפי שבראשונה היו עוררין על הדבר, ועתה נתרצו כולם.

השוואה בין המצב בסוף ההמלכה במצפה לסוף מעמד חידוש המלוכה בגלגל:

סוף המעמד במצפה (י"א, כה-כז)	סוף מעמד חידוש המלוכה בגלגל (י"א, ב)
שילוח העם (כח) ... וישלח שמואל את כל העם איש לביתו:	כינור "צבא קבע" (כז) ויתר העם שלח (=שאול) איש לאהלו:
החיל אשר נגע אלקים בלבם:	כינור "צבא קבע" (כז) ויתר העם שלח (=שאול) איש לאהלו: ויהיו עם שאול אלפים במכמש ובהר בית אל ואסף היו עם יונתן בגבעת בנימין

ה. ממלוכה להדחה – סיפור מלחמת מכמש (י"ג-י"ד)

1. מיהו יוזם ההתנקשות בניציב פלשתים - שאול או יונתן?

הרב יגאל אריאל, עוז מלך - עיונים בספר שמואל, חיספין תשנ"ד, עמ' 50: התנקשות יונתן בניציב פלשתים היא לכאורה מבצע מתוכנן ומתואם לפרטיו: יונתן מכה, ושאל מזעיק את העם. נראה שהמעשה כולו מתייחס לשאול - הכה שאול את נציב פלשתים (ד). התבוננות נוספת מגלה אפשרות אחרת. אם רצה שאול להכריז מרד בפלשתים מדוע שלח את העם? מדוע לא נערך כהלכה לקדם מתקפת-נגד פלשתית? ייתכן שהמאורעות התפתחו אחרת ממה שנצפה מראש. שאול בנה את מערך כוחותיו, הקים את צבא-הקבע ותכנן את מהלכיו לטווח רחוק - אבל יונתן, שהיכה את נציב פלשתים, שיבש את תוכניותיו של שאול והכריחו להתייצב למלחמה מיידיית וחזיתית מול הפלשתים.

2. מה הייתה מטרת שמואל בציווי שאול לחבות שבעה ימים בגלגל?

השוואה בין ההיערכות הפלשתית להיערכות הישראלית:

³ החלק של המבנה העוסק בפרק י"א, מבוסס על: שי בר-אפרת, שמואל א עם מבוא ופירוש, ת"א ו-ים תשנ"ו, עמ' 153-154.

הגעת השמועה	פלשתים	ישראל
(ג) ... וישמעו פלשתים (2 מילים)	(ג) וישאול תקע בשופר בקל הארץ לאמר ישמעו העברים: (ד) וכל ישראל שמעו לאמר הנה פלשתים נגיב פלשתים וגם נבאש ישראל בפלשתים (21 מילים)	
הערבות הצבא	(ה) ופלשתים נאספו להלחם עם ישראל שלשים אלף רכב וששת אלפים פרשים ועם בחול אשר על שפת הים לרב ויצלו ויחנו במכמש קדמת בית און: (24 מילים)	(ד) ויצעקו העם אחרי שאול הגלגל: (5 מילים)

השוואה בין סיפור מלחמת מכמש למחזור סיפורי גדעון:

צמצום הצבא על ידי המנהיג	מלחמת מכמש	מחזור סיפורי גדעון
צמצום הצבא על ידי המנהיג	(ב) ויבחר לו שאול שלשת אלפים מישראל... ויתר העם שלח איש לשלח האליו:	(ו, ו, ח) וכל יתר העם... ואת כל איש ישראל שלח איש לשלח האליו ובשלש מאות האיש החזיק...
ריבוי האויב	(ה) ופלשתים נאספו להלחם עם ישראל שלשים אלף רכב וששת אלפים פרשים ועם בחול אשר על שפת הים לרב...	(ו, יב) ומדון ועמלק וכל בני קדם נפלים בעמק פארבה לרב ולגמליהם אין מספר כחול שעל שפת הים לרב:
הישראלים מתחבאים	(ו) ואיש ישראל ראו כי צר לו כי נגש העם ויתחבאו העם במערות ובתוחים ובסלעים ובצרחים ובברות:	(ו, ב) ותעו יד מדון על ישראל מפני מדון עשו להם בני ישראל את המנהרות אשר בקרים ואת המערות ואת המצודות:
צמצום הצבא	(ז) ועברים עברו את הירדן ארץ גד וגלעד ושאול עזרו בגלגל וכל העם חרדו אחריו:	(ז, ג) ועתה קרא נא באוני העם לאמר מי ירא וחרד ישב ויצפר מהר הגלעד...
המנהיג ונערו מקבלים אות מתוך דברי האויב במחנהו	(י"ד, א) ויהי היום ויאמר יונתן בן שאול אל הנער נשא כליו לכה ונעברה אל מצב פלשתים אשר מעבר הים... (ט-י) אם כה יאמרו אלינו דמו עד הגיענו אליכם ועמדנו תחתינו ולא נעלה אליהם: ואם כה יאמרו עליו ועלינו כי נתנם ה' בידנו וזה לנו האות:	(ז, ט-יא) ויהי בלילה ההוא ויאמר אליו ה' קום רד במחנה כי נתתיו בידך: ואם ירא אתה לרדת רד אתה ופרה נערך אל המחנה: ושמעת מה ידברו ואחר תחזקנה ידך...
תגובה לדברי האויב	(יב) ויענו אנשי המצבה את יונתן ואת נשא כליו ויאמרו עליו ונודיעה אתכם דבר ויאמר יונתן אל נשא כליו עלה אחרי פי נתנם ה' ביד ישראל:	(ז, טו) ויהי כשמע גדעון את מספר החלום ואת שברו וישתחו וישב אל מחנה ישראל ויאמר קומו כי נתן ה' בידכם את מחנה מדון:
"חרב איש ברעהו"	(כ) ... והנה היתה חרב איש ברעהו מהוקה גדולה מאד:	(ז, כב) ... וישם ה' את חרב איש ברעהו ובכל המחנה וינס המחנה...

אוריאל סימון, "יונתן בן שאול – מופת של אומץ לב צבאי ומוסר", בקש שלום וודעה, ת"א 2002, עמ' 129: בגבעה פקד שאול את חייליו, ומספרם הגיע לשש מאות איש בלבד, ללמדנו שגם ארבע חמישיות של צבא הקבע לא עמדו בלחץ הנורא. כך הגיע צבא שאול, בשל הנסיבות הקשות, לאותו מצב עצמו שאליו הגיע בשעתו גדעון מתוך היענות למצוות ה' לצמצם את הצבא מעשרות אלפים לשלוש מאות איש בלבד, כדי למנוע מראש ש"יתפאר עליו ישראל לאמר: ידעי הושיעה לוי" (שופ' ז, 2).

הרב יגאל אריאל, עוז מלך – עיונים בספר שמואל, חיספין תשנ"ד, עמ' 50-51: לשאול נתנו מראש, הוראות לשעה זו של אבדן-עצות: וירדת... הגלגל, והנה אנכי יורד אליך להעלות עלות, לזבח זבחי שלמים; שבעת ימים תוחל עד-בואי אילך, והודעתני לך את אשר תעשה (י' ח). כך אמר לו שמואל בפגישתם הראשונה. למלך ישראל הנלחם מלחמות ה', תיתכן במצב כזה תגובה אחת בלבד אמונה ובטחון... אולי כאשר יעלה שמואל את העולה ישוב ויתרחש שנית נס העבר: ויהי שמואל מעלה העולה ופלשתים נגשו למלחמה בישראל; וירעם ה' בקול-גדול ביום ההוא על-פלשתים ויהמם, וינגפו לפני ישראל (י' ז).

משה גרסיאל, ספר שמואל-א': עיון ספרותי במערבי-השוואה באנאלוגיות ובמקבילות, ר"ג 1983, עמ' 92: הצהרתו של יחונתן: " ... כי אין להי מעצור להושיע ברב או במעט" (6) מבליטה מצד אחד, את גודל בטחונו בה; אך מצד שני, היא מדגימה תפיסה המנוגדת לחלוטין לזו של שאול. שאול בהיותו בגלגל נחרד מהתמעטות צבאו, ולכן עבר על הוראת שמואל, בהקדימו להקריב את הקרבן בטרם בוא שמואל. הקורא, אשר תהה באותו שלב של הסיפור האם יש ממש בחששו של שאול מהתמעטות צבאו, מקבל עתה תשובה ניצחת מפי יחונתן – "כי אין להי מעצור להושיע ברב או במעט". יחונתן מדגים כאן, הלכה למעשה, תפיסה זו, בכך שתקף, מלווה בנער אחד בלבד, את המוצב הפלשתי... בסיפור זה מבליט המחבר את הניגוד בין האב, שאול, אשר שם את מבטחו ברוב חילו, ואשר נחרד מהתמעטות מספר חייליו, ובין יחונתן, המדגים באופן קיצוני, כיצד יכולים בודדים אמיצים ומאמינים בישועת ה', לגרום לתבוסה לצבא אדיר במספרו, בחימושו ובדינאמיות שלו.

1. עמידת מנהיג מול חטאו – בין שאול לדוד

שאול בראשית דרכו	בחסאו בראשית דרכו	שאול מכיר בחטאו רק בסוף ימיו
שאול בראשית דרכו	(י"ג) ויאמר שמואל אל שאול נסבלת לא שמרת את מצות ה' אלקיך אשר צוה פי עתה הכין ה' את ממלכתך אל ישראל עד עולם:	(כ"ו, כא) ויאמר שאול חטאתי שוב בני דוד כי לא ארע לך עוד תחת אשר יקרה נפשי בעיניך היום הנה חסבלתי ואשגה הרבה מאד:
שאול מכיר בחטאו מיד	(י' ז) ויבך דוד אתו אחרי כן ספר את העם ויאמר דוד אל ה' חטאתי מאד אשר עשיתי ועתה ה' העבר נא את עון עבדך כי נסבלתי מאד:	

⁴ הדימוי "בחול אשר על שפת הים לרב", המאפיין בד"כ את ריבוי ישראל, מתאר את אויבי ישראל רק בשני המקרים הללו. ⁵ ביטוי זה יחידאי לשתי מלחמות אלו בלבד.